

Josip Gódina-Vrdélski †.

Različni odnošaji so krivi, da v minulih časih niso tržaški okoličani radi pošiljali svojih otrok v mestno šolo, kajti v okolici jih ondaj ni bilo. Odvrčalo jih je od njih uboštvo, nevednost in kriva misel nekaterih roditeljev na kmetih, da je šola postranska reč, katera naj se stoprav čisla in obiskuje, kadar otrokom ni več najti družega opravila.

V takih razmerah se je porodil iz kmetjskih roditeljev Josip Gódina na Vrdéli, vasi na vzhodni strani tržaškega mesta, dné 20. marcija 1808.*) 1. Očetu je bilo ime Anton, materi pa Marija. Imela sta šestnajstero otrok, ostalo jih je živih do leta 1813. samó šestero, hčeri Antonija in Marija, in sinovi Andrej, Ivan, Josip in Matej. Roditelja nista znala niti pisati, niti čitati. Oče, pameten in prebrisan mož, izgubi svojo ženo dné 4. junija 1816. l. ob veliki lakoti.

Šestletnega dečka Josipa sta učila laški čitati Tomo Gódina po domače „Mažile“ in neki furlanski zidar Fronjo. Zeló nadarjeni deček dobi veliko veselje do čitanja, a po máterini smrti se njega oče 1819. l. oženi, ter pride mačeha v hišo. Josip je moral iti z doma služiti k ujcu Luki Vatovcu, ki je imel in čital slovenske pobožne knjige. Po mnogih prošnjah se dečku posreči, da mu ujec dovoli jeseni 1821. l. obiskovati mestno šolo na „stari Reni“. Ko mu prva mačeha umrje, pride druga, Marija Šošič v hišo 1823. l. in ž njo tudi on. Ta mu je bila prava mati in skrbela je zanj, kakor za svojega sina. Mačeha Marija (Marina) je želela, ker je bil deček v normalki vedno prvi, da postane Josip duhovnik; zato ga pošlje 1825. l. v Koper v latinske šole, kajti v Trstu jih tedaj še ni bilo. Pozneje pride na goriško, ljubljansko in zopet na goriško gimnazijo, kjer zvrši latinske šole 1831. l., poezijo in retoriko pa 1834. l. Za časa gimnazijskih študij je potreboval le malo od doma. Tržaški magistrat mu dovoli stipendijo 70 gld. na leto, nekoliko si prisluži sam s poukom družih dijakov.

Goriški profesor Filip Jakob Rechfeld (Čeh po rodu) preskrbi mu pri nekem Schwabu v Gradci mesto domačega učitelja, tako mu je bilo možno obiskovati pravoslovna predavanja na vsenčilišči. Bogoslovje, pravi sam, ni bilo zanj, ker je nekoliko bolehal, nekoliko se ni ujemał z njegovimi nauki. Tu se seznani s Fr. Miklošičem in Gorenjcem Sokličem. Končavši pravoslovne nauke v Gradci 1837. l. se vrne v Trst ter stopi v sodno službo, kjer ostane leto dnij.

*) Kleinmayr: Zgod. slov. slov. pag. 201. ima napačen podatek.

Meseca maja 1839. l. prestopi v finančno službo v Trstu, kjer se mu je obečalo boljše mesto, nego li pri sodišči. Leta 1840. gre v Dobrovnik službovat, kjer se prvič oženi z gospodično Kristino Schimpfovo, hčerjo okrajnega zdravnika. Dve leti pozneje ga prestavijo v Splet. Tu mu umrje 1843. l. na drugem porodu neizmerno dobra Kristina. Meseca avgusta 1845. l. pride iz Spleta v Trst; od tod ga prestavijo v Tržič (Monfalcone) in 1846. l. se v Gorici drugič oženi s Frančiško, hčerjo advokata Ig. Kocha iz Gradca. Leta 1848. gre zopet koncipijent v Splet. Leta 1851. se vrne v Trst; od tod gre 1853. l. v Koper, kjer mu 1855. l. umrje druga žena in sin Franc, in za njimi je šlo kmalu vseh njegovih šest sinov; tu se oženi tretjič 1856. l. ter gre 1858. l. v Celovec, od koder se vrne 1863. l. v Trst, kjer pa poslednjič ostane ter stopi v pokoj višji finančni komisar meseca februarja 1875. l.

Iz navedenih podatkov vidimo, da je Gódina že študent po gostem menjaval gimnazijo, pozneje pa svoja službena mesta. To večkratno predstavljaje je zakrivil Gódina največ sam. Dijak je bil s svojimi profesorji mnogo potov v laseh, uradnik pa s predstojniki. Kakšen je bil mož, naj sam govori. On piše*) „Bil je Josip užé od otročjih let medlega ali suhega života, pa bledega in upadlega obličja; pravili so mu ravno zató po navadi „suhi pétek“, in včasi tudi „spitek“ (sicer šaljivo, se vé da); bil je lahke in vroče krvi in tèmaste glave. Ker je bil sam vselej ne-navadno ojster gospodár, čèrtil in zaničeval je od nékedaj brez usmiljenja vsacega, zlasti manj premožnega, ki nije bil ali nije hotel tak biti — ki je rad zapravljal, — in takó na beraško palico prihajal; — take narave, take kerví bil je on. Tèrdili so sicer marsikatéri, saj kakor je Josip po sreči zvedel, da je on strášan ožurnik.**)

Pa kedó je vender ožurnik? Gotovo le tisti, ki neprestano in nezmérno po denarjih hrepeni, jih le nakupčava in skèrbno zapira, pa še sebi skoraj ničesa ne, ali saj malce privoščuje, ki nosi po navadi le kako slabo in sméšno obléko postarišne šege“ itd.

Rekli smo, da je bil Gódina zeló nadarjen, a bil je tudi zeló varčen gospodar. Že dijak se priučil laškemu, francoskemu in angleškemu jeziku; poslednjemu jeziku se je učil tudi pod M. Čopom v Ljubljani in s Sokličem v Gradci.

Bivajoč v Dalmaciji, seznanil se do dobrega s srbsko-hrvatskim jezikom. Leta 1851. je nameravala vlada uvesti na realki v Trstu srbsko-hrvatski jezik učnim predmetom. Po želji vladnega svétnika, duhovnika Becka, dobrega Slovana, poučevati bi bil imel Gódina omenjeni jezik. A ko to zve višji svétnik Fluck, razbije se vse, in Gódina dobi ime panslavista

*) „Živenje Josipa Gódina-Vrdélskega“ str. 150.

**) Ožurnik = skopuh v tržaški okolici.

ter gre 1853. l. kakor že rečeno v Koper. Ker mu pouk na realki izpodleti, loti se z vso navdušenostjo slovenskega pisanja. Pridno dopisuje „Novicam“, pozneje „Napreju“, „Glasniku“ in nemškemu, v Celovci izhajajočemu listu: „Stimmen aus Innerösterreich“, ki ga je urejal And. Einspieler. V Spletu je izdajal 1843. l. v mesečnih sešitkih vlaško knjigo: „Manuale delle leggi sul bollo e sulle tasse“, 590 strani obsejajočo knjigo.

Gregor Jereb.

(Konec prihodnjič.)

Slovenski glasnik.

Slovenska književnost. Dva nova časopisa smo dobili Slovenci s 1. marcijem. Prvi je „Zadruga“. List za razpravo národno-gospodarskih vprašanj. Glasilo zveze slovenskih posojilnic. Namen mu je, vzbujati ustanovitev narodnih denarnih zavodov, stvarno in zvedeno razpravljati njih koristi in dajati navode za primerno poslovanje z ozirom na razmere časove i. t. d. ter kazati Slovincem, kako jim je izdatno rabiti vse koristi zadrúžnega zakona z dné 9. aprila 1873. l., da se zadrúžništvo razširi tudi med druge predele gospodarskega življenja. Izdavatelj in lastnik „Zadruga“ je Mihael Vošnjak, urednik Maks Veršec. List izhaja v Celji po jeden pot na mesec ter stoji za celo leto 1 gld. 50 kr. — Drugi novi slovenski časopis je dnevnik „Ljubljanski List“. Večerna priloga nemškemu vladnemu listu. Založnik mu je tiskar Bamberg v Ljubljani, glavni urednik prof. Šuklje. Celoletna naročnina znaša v Ljubljani po 6 gld., zunaj Ljubljane po 10 gld.

Pregovori. Na Dunaji založila britanska in inozemska sveto-pisemska družba, 1883, 16, 50 str. Natisnil Adolf Holzhausen na Dunaji. Cena 6 kr. — „Ljubljanski Zvon“ sploh rad naznanja vsako novo delce slovensko; zato mislim, da mu nihče ne bode zameril, ako svoje rojake opozarja tudi na to knjižico. Kakor lani na svetlo dani „Psalmi“, tako so tudi „Pregovori“ pisani v lepem, priprostem jeziku.

Nesrečnica. Ivan S. Turgenev. Poslovenil J. P. To je najnovejši (8. in 9.) snopič Krajčeve „Narodne biblioteke“. Cena mu je 30 kr. Izmed vseh dozdanjih Turgenevljih prelagateljev slovenskih nam poleg Jos. Remca še najbolj ugaja g. J. P., ki je že več ruskih stvari preložil in objavil v listku „Slov. Naroda“. Vsaj pozná se mu, da prelaga res po ruskem izvirniku, a ne po nemških in hrvatskih prevodih. Zanimiva povest Turgenevlja „Nesrečna“ je brez dvojbe najboljšo delo, katero nam je do zdaj objavila „Narodna biblioteka“, kajti „Kranjska Čbelica“ je zanimala pač literarne kroge, a ne večjega občinstva. Želimo, da bi g. Krajec svoje podjetje v tem zmislu nadaljeval. Najnovejši zvezek pa toplo priporočamo, ker je res vsega priporočila vreden.

Mlada leta. Našej deci napisal Josip Gradačan. Ob piščevih troških natisnili J. Blaznika nasledniki. V Ljubljani 1884, 8, 48 str. Cena 20 kr. (po pošti

jeten je n. pr. jednodvorec Ovsenikov, ta čvrsti starec, ki se je z zaupanjem na svojo moč in z delom osvobodil. Mož ni ravno „laudator temporis acti“, v katerem vidi surovost s silo, pa tudi bodočnost ga ne vara, v kateri je vse negotovo, v kateri se le poskušnja vrsti za poskušnjo. „Trudim se postopati pravično in po zakonu — in dobro je, slava Bogu! Mladi gospodje pa ne ljubijo prejšnjih naprav: jaz jih hvalim. Čas je pa, da se že kaj napreduje. Samó to je gorje, da mlada gospôda jako modruje. S kmetom postopajo, kakor s cunjasto púnico: vrte, vrte, polomijo in vržejo stráni. In oskrbnik, robujoči človek, ali pa upravitelj iz nemških domačinov, zopet spravi kmeta na beraško palico. Da bi že vsaj jeden izmed teh mladih gospodov primer podal, pokazal, kako je gospodariti! . . . Kaj bode vender iz tega? Saj pač ne bodem umrl, da ne bi videl novih naprav? Kakšne razmere so to? — Staro je izmrlo, a mlado ne narasta.“ — Ali poglejmo Horja v prvem obrazu „Hor in Kalinič!“ Ta mož, ki je z vztrajnim delom in s prebrisanostjo svojo prišel do imetja, ki je tako dobro poznal svoj položaj, komu ne ugaja? Kak razloček je med njim in prijateljem njegovim, dobrodušnim Kaliničem, kateri po polnem zanemarja svoje polje!

(Dalje prihodnjič.)

Josip Gódina-Vrdélski †.

(Konec.)

Sad njegovega neumornega delovanja so ti-le večji in manjši slovenski spisi:

I. Leta 1852. sestavi in pošlje v dézel na troške tedanjega „Slavjanskega društva“ v Trstu nek „koledarček“ za 1853. l. Pomagala sta mu pri tem delu Wittmann in vojaški uradnik Kuk (Tolminec).

II. Leta 1853. spiše knjižico: „Njegovo veličanstvo Franc Jožef v veliki smrtni nevarnosti“.

III. „Nekaj o stanji in potrebah našega slovstva“. „Slov. Glasnik“ 1863. l. str. 24.

IV. Za primorske Slovence je on prvi ustanovil v Trstu 1866. l. list: „Ilirskega Primorjana“, pozneje pa „Tržaškega Ljudomila“. Ker sta oba lista kmalu prenehala, začne izdajati:

V. Mesečni časnik „Pod Lipo“, 1869. l. v sešitkih. Nekateri sestavki so se mu zdeli teli važni, da jih dá 1882. l. ponatisniti pod naslovom:

„Povzetek nékih bolj važnih článkov iz néke danjega mésečnega časnika „Pod Lipo“ z geslom: „znanstvo je bogastvo“. Dal napraviti po želji razodeti od mnogih Slovencev — Josip Gódina-Vrdélski leta 1882.“ — V Trstu, založnik je spisatelj, 1882. — Tiskarna Franc Huala (mala 8 ima 195 strani).

VI. Opis in zgodovina Trsta in njegove okolice z uverstitvijo kratkega geografičnega in zgodovinskega pregleda starih in sedanjih Slavjanov, kakor še tudi kratke omembe njihove osode in omike. Po domače spisal, na svetlo dal in založil Josip Gódina Vrdélski, c. k. finančni komisar prvega razreda, rojen v tržaški okolici. S 7 lesorezi. V Trstu leta 1872, 8°, 484 strani. — Ta knjiga, „pomnožena in popravljena“, pride kmalu v drugem izdanji na svetlo ter se razdeli med njegove rojake brezplačno, kakor je pokojnik ukazal.

VII. Kratek pregled vesoljnega svéta sploh, in posebno naše zemlje. Spisal in na svetlo dal Josip Gódina-Vrdélski, prostemu ljudstvu v poduk. Z obrisom obe dveh polovic zemljiške krogelje. V Trstu 1872, 8, 48 strani.

VIII. Izvirek premožnosti ali pravi pomoček za nje napravo in ustanovitev med ljudstvom. Spisal in na svetlo dal Josip Gódina-Vrdélski v Trstu leta 1873. Tisk Peternelli-jev in Morterra v Trstu — mala 8, 108 strani. Založnik je spisatelj.

IX. Kratek razgovor o bolj važnih dosadanjih iznajdbah in posebno o strojih ali mašinah, železnicah in telegrafiji kot obrodkih čudodelne moči — človeškega duha. Spisal in na svetlo dal za slovensko ljudstvo Josip Gódina-Vrdélski leta 1876 v tržaški okolici. Z dvéma narisoma. V Trstu tisk avstrijskega Lloydja 1876, 8, 83 strani. —

Zadnji knjigi, ki je zagledala beli dan stoprav po njega smrti, a tiskani zadnje dni meseca decembra 1879. l., je naslov:

X. Čitanka namenjena za poduk, znanje in kratek čas posebno bolj mladim Slovincem in Slovenkam. Napravil in na svetlo dal Josip Gódina-Vrdélski leta 1882. mala 8, 180 strani. Tisk Sinovi K. Amati v Trstu. —

XI. Živenje Josipa Gódine Vrdélskega. Opisal on sam leta 1879. — s pristavkom raznih stranskih rečij za razdelitev mej domačince po njegovi smrti. S podobo zgoraj imenovanega. V Trstu. Tisk sinov K. Amati. 1879. Josip Gódina izdatelj. —

V tej v mali 8, 184 strani obsezajoči knjigi nahaja se sicer marsikako slovstveno zrno, a vendar bi človek želel, da bi ne bila nikdar prišla med svet, ker „Et documenta damus, qua simus origine nati.“ Možno ima v obče mnogo zaslug v probujenje tržaške okolice, a imel bi jih še

mного več, da ne bi bil pisal toli mršavega jezika, ki ljudstvo odvraca od čitanja in mu kviri dober ukus. Vsa njegova dela pričajo, da se on ni nikdar priučil do dobrega slovenski slovnici; in njega zlog jasno kaže, kako ga je bilo prevzelo svojstvo jezika nemškega.

Koliko truda in težave je prizadevala lepa domača pisava, to kaže dovolj vse naše slovstvo, a Godina se ni hotel pridružiti večini, nego si je izvolil samotno pot, po kateri ni šel nihče za njim.

In vender! mir bodi poštene duši, ki je prominula v 29. dan meseca januarija 1884. leta v isti hiši, kjer je zagledala beli dan! —

Gr. Jeréb.

Književna poročila.

VII.

Lovčevi zapiski.

Spisal J. S. Turgenjev. Preložil Fr. Jos. Remec. Prvi del. Založila in na svetlo dala Matica Slovenska. V Ljubljani 1882 (1883). 8° VIII + 125=133 strani.

Med vsemi ruskimi pisatelji se je prikupil do sedaj našim prelagateljem še najbolj Turgénev. Dr. Maksimilijan Samec je prvi podal na pokušnjo jeden najboljših umotvorov njegovih v l. 1870. „Dim“ ima v slovenskem lici mnogo oskodnostij, katere moremo prelagatelju odpustiti, nekaj ker je on prvi poskusil poslovenjati Turgeneva, nekaj pa zato, ker je napominana preloga bila mladostno delo njegovo. Menj že mu smemo prizanašati na prelogi „Pomladanskih valov“, katere nikakor ne moremo imenovati srečne. Za Samcem hodi v novejšem času Málovrh. Preložil je nekaj manjših novel („Fausta“), povést „Rudin“ in roman „Nov“. Prevodi njegovi, posebno „Nov“, jako so neuglajeni in vihrácasti in na premnogih mestih se zdi paznemu čitatelju, dase ta gospod prelagatelj ruskega originala nekako — boji, ali kako naj rečem. Bolje, dasi nikakor še ne dovršeno preloga v listku „Slovenskega Naroda“ neki J. P. Podal nam je dosedaj „Asjo“, „Prvo ljubezen“, in „Klaro Miličevo“. Nekaj malega so poslovenili še I. Naglič („Ura“), A. Hudovernik („Pesem zmagonosne ljubezni“, nekoliko iz „Pesmi v prozi“) in Gorénjec-Podgoričan (Iz „lovčevih zapiskov“).

Tem se je pridružil prerano umrši Fr. Remec. Primerjaje neke prejšnje njegove prevode s poslednjim njegovim delom, „lovčevimi zapiski“, vidi se, kako je prelagatelj od dné do dné napredoval. „Lovčeve zapiske“ smemo imenovati že precéj srečno prelogo, ali do dovršenosti jej še ne dostaje nekaj stopinj. Najprej pa je dokaj pohvaliti Remca, da je zajemal neposredno iz ruskega originala — to se razvidi iz premnogih mest in rusizmov — in